

تحلیل نحوهٔ پخش نانوذرات در جریان جابهجایی مختلط آشفته نانوسیال آب و اکسید مس

فرزاد بازدیدی طهرانی*، سید ایمان واصفی و امیرمسعود انواری دانشکده مهندسی مکانیک، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران

(دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۱۲/۰۹ – دریافت نسخه نهایی: ۱۳۹۵/۵/۲۷)

چکیده- در این پژوهش، جریان جابهجایی آشفته نانوسیال آب و اکسید مس در یک کانال قائم بهصورت عددی مورد بررسی و تحلیل قرار میگیرد. جهت مدلسازی جریان فاز سیال بهصورت پیوسته درنظر گرفته میشود، در حالی که نانوذرات بهصورت فاز گسسته در سیال پایه پخش شدهانـد. نحوهٔ پخش نانوذرات اکسید مس در سیال پایه در شرایط جریانی مختلف مطالعه میشود تا مکانیزمهای مؤثر بر توزیع نانوذرات در مقطع کانال مشخص شـود. تتایج مبین این نکته است که در شرایط جریان جابهجایی آشفته و در ناحیه کاملاً توسعه یافته اثر پدیده ترموفورسیس بر حرکت براونـی نانوذرات غلبـه کرده و از اینرو تجمع ذرات در نواحی مرکزی کانال بیشتر است. اما در ناحیه ورودی که لایهٔ مرزی بهطور کامل شکل نگرفته است، توزیع نانوذرات غلبه یکنواخت تر است. همچنین افزایش کسر حجمی نانوذرات به افزایش نوسانات سرعت آشفتگی در نواحی نزدیک به دیواره کمک کرده و این اثـر متقابل موجب بهبود بیشتر انتقال حرارت در جریان آشفته نسبت به جریان آرام میشود.

واژههای کلیدی: نانوسیال، جابهجایی آشفته، پخش ذرات.

Analysis of Particle Dispersion in Turbulent Mixed Convection of CuO-water Nanofluid

F. Bazdidi Tehrani^{*}, S. I. Vasefi, and A. M. Anvari

Department of Mechanical Engineering, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran

Abstract: In the present paper, turbulent convection of CuO-Water Nanofluid in a vertical channel is investigated numerically. In order to simulate the flow, the fluid is considered as a continuous phase while the discrete nanoparticles are dispersed through it. The dispersion of CuO nanoparticles in different flow conditions are studied in order to find the effective

* : مسئول مكاتبات، پست الكترونيكي:bazdid@iust.ac.ir

mechanisms of particles dispersion in the channel. The results show that in the fully developed turbulent convection flow, thermophoresis is more dominant than Brownian motion of nanoparticles and therefore the nanoparticles aggregation are more in the central areas of the channel. While in entrance region, where the boundary layer is not fully formed, the particles dispersion are more uniform. Also, an increase in the nanoparticles concentration will increase the turbulent velocity fluctuations in regions near the wall and this two-sided effect will cause improvement in turbulent flow thermal transmitance than the laminar flow.

Keywords: Nanofluid, Turbulent convection, Dispersion of particles.

5	*	
علابم	فمتنا	وف
		75

C _c	ضريب تصحيح كانينگهام	βγ	عدد ثابت
c _p	گرمای ویژه در فشار ثابت ([.] -K.'-J.kg)	β	عدد ثابت
$\overline{D_B}$	ضريب پخش براوني	β*	عدد ثابت
D _h	قطر هيدروليكي	φ	عدد ثابت
dp	قطر نانوذرات (m)	σ	عدد ثابت
f	فاكتور اصطكاك	σ_k	عدد ثابت
Gr	عدد گراشف	σ_{k}	عدد ثابت
h	ضریب انتقال حرارت جابهجایی (^۲ .K ^{-۱})	σ_{k}	عدد ثابت
k	هدایت گرمایی (W.m ^{-۱} .K ^{-۱})	σ_{ω}	عدد ثابت
N _{BT}	ضریب پخش براونی به ترموفورسیس	$\sigma_{\omega^{\gamma}}$	عدد ثابت
Nu	(hD_h/k) عدد ناسلت	δ _{ij}	دلتای کرونیکر
Р	فشار(kg.m ^{-\} s ⁻	ς _i	اعداد تصادفي گوس با واريانس مستقل واحد
Pr	عدد پرانتل (ν/α)	μ	لزجت دینامیکی (N.s.m ^{-r})
q"	شار گرما (*W.m)	ρ	چگالی (kg.m ^{-r})
Ra	عدد رایلی (Gr.Pr)	φ	کسر حجمی
Re	عدد رینولدز (vDh/v)	ω	نرخ اضمحلال ویژه ("kg.m)
Т	دما (K)	زيرنويس	
v	سرعت (m.s ⁻¹)	b	بالک
x,y,z	جهات مختصات	d	نسبى
علائم يوناني		f	سيال پايه
α_{1}	عدد ثابت	р	نانو ذره
α_r	عدد ثابت	t	آشفتگی
β,	عدد ثابت		

۱ – مقدمه

پژوهشگران در طی سالهای گذشته تلاشهای فراوانی برای افزایش انتقال حرارت انجام دادهاند. روشهای متعددی نیز به کار گرفته شد. یکی از این روشها، پخش کردن ذرات جامد ریز از مقیاس نانو در سیال است. به این مخلوط، نانوسیال گفته می شود. تحقیقهای بسیاری در زمینه نانوسیالات مانند بررسی نوع و اندازه ذرات و همچنین رژیمهای جریانی مختلف صورت گرفته

است. برای تهیهٔ نانوسیال از دو روش مختلف استفاده می شود؛ روش یک مرحلهای و روش دو مرحلهای. در روش یک مرحلهای، نانوذرات بهصورت همزمان تولید و در سیال پایه معلق می شوند. در روش دو مرحلهای ابتدا نانوذرات توسط یکی از روش های تولید نانوذره تهیه شده و سپس در مرحله بعد در سیال پایه پراکنده می شوند. یک مزیت روش دو مرحلهای این است که در این روش تهیه نانوذرات به تولید انبوه می رسد. یکی از

درصد كسرحجمي است و كمترين انتقال حرارت را نانوسيال آب و اکسید تیتانیوم با ۶/۲ درصد افزایش دارد. همانطور که مشاهده می شود افزایش انتقال حرارت در جریان آشفته بیشتر از جريان آرام است. لذا اهميت و لزوم بررسي نانوسيال در جريان آشفته و انتقال حرارت مربوط به آن امکانناپذیر است. آنـوپ و همکاران [۷] ویژگی های انتقال حرارت جابه جایی نانوسیال آب و آلومینا را در یک جریان آشفته بهصورت آزمایشگاهی بررسی کردند. قطر نانوذرات کمتر از ۱۰۰ نانومتر درنظر گرفته شد. آزمایشات در چهار کسر حجمی انجام شده است و بیشترین افزایش انتقال حرارت در بیشترین کسر حجمی یعنی ۴ درصد مشاهده شده است. مهرجو و همکاران [۸] انتقال حرارت نانوسیال آب و اکسید مس را در یک کانال مربعی در یک تحقیق آزمایشگاهی بررسی کردند. آنها نشان دادند که با افزایش کسر حجمی از ۲/۰ تا ۵/۵ درصد و در پکلت ۳۷۵۰۰ ضریب انتقال حرارت ۱۰/۳۴ درصد افزایش می یابد. با توجه به نتایج آزمایشگاهی ذکر شده، مشخص میشود که تفاوت در میزان بهبود انتقال حرارت گزارش شده در تحقیقات مختلف قابل توجه است. به همین منظور تحقیقات عددی توسعه یافتهاند تـا مکانیزمهای حاکم بر جریان و انتقال حرارت نانوسیال را مشخص سازند. سلمان و همكاران [٩] انتقال حرارت جابهجايي نانوسیالهای مختلف را در کسرهای حجمی متفاوت در جریان آرام و در میکرو لوله بهصورت عددی بررسی کردند. آنها همچنین قطر ذرات را تغییر دادند و مشاهده کردند که با افـزایش عدد رینولدز و افزایش کسر حجمی، عدد ناسلت افزایش پیدا مىكند. بيشترين افزايش مربـوط بـه نانوسـيال اتـيلن گليكـول و اکسید سیلیسیوم و کمترین ناسلت مربوط به نانوسیال اتیلن گلیکول و اکسید آلومینیم است. همچنین آنها نتیجه گرفتند که بـا افزایش قطر نانوذرات، عدد ناسلت کاهش پیدا میکند. نامبورو و همكاران [۱۰] انتقال حرارت و جريان أشفتهٔ نانوسيال را با درنظر گرفتن خواص متغیر به صورت عددی مورد مطالعه قرار دادند. آنها از سه نانوذرهٔ مختلف (اکسید مس، اکسید آلومینیوم و اکسید سیلیکون) و دو مایع پایهٔ مختلف (آب و اتیلن گلیکول) استفاده

ناپایداری نانوسیال است به این معنی که باید با استفاده از تکنیکهایی، از تهنشینی ذرات در اثر تجمع و به هم چسبیدن نانوذرات جلوگیری کرد [۱]. جهت افزایش پایداری نانوسیال روشهای مختلفی وجود دارد. تغییر pH سوسپانسیون، استفاده از مواد فعال کننده یا پخش کننده سطحی و همچنین ارتعاشات فرا صوت نانوسیال از جمله این روش ها است [۲]. یکی از معیارهای بررسی میزان پایداری نانوسیال معیار زتای است. پتانسیل زتـای یک پتانسیل الکتریکی است که بیان کننده اختلاف پتانسیل بین نانوذره و لایه سیال چسبیده به آن می باشد. پتانسیل زتای نشان دهندهٔ میران دافعه بین ذرات مشابه مجاور است. بنابراین سوسپانسيون،ايي با پتانسيل زتاي بالا از لحاظ الکتريکي به شرایط پایداری رسیدهانـد در حـالی کـه سوسپانسـیون.هـایی بـا پتانسیل زتای پایین تمایل بیشتری به کلوخه شدن دارند. نانوسیال هایی با پتانسیل زتای ۴۰ تا ۳۷ ۶۰ دارای میزان پایداری قابل قبول هستند [٣]. کیم و همکاران [۴]، با استفاده از تحلیل پتانسیل زتای نانوسیال طلا و آب پایداری این نانوسیال را تا مدت یک ماه بدون تهنشینی قابل تـوجهی حفـظ کردنـد. همـت اسـفه و همکاران [۵] به بررسی انتقال حرارت جریان آشفته آب و اکسید منیزیم در یک لولـه دایـرهای و بـا کسـرهای حجمـی متفـاوت بهصورت آزمایشگاهی پرداختند. آنها متوجـه شـدند کـه روابـط سنتی در پیش بینی ضریب همدایت حرارتی و ویسکوزیته دینامیکی نانوسیال آب و اکسید منیزیم ناتوان است. به همین دلیل از روابطی که از طریق آزمایشگاهی بهدست آمد، استفاده کردنـد. نتایج آنها، افزایش ۲۱/۸ درصد عدد ناسلت را در کسر حجمی ۵/۵ درصد و در عدد رینولدز ۶۷۰۰ نشان میدهد. سوهل و همکاران [۶] نیز به صورت تحلیلی انتقال حرارت و خواص ترموفیزیکی چند نانوسیال را در رژیم جریان آرام و میکروکانـال دایرهای بررسی کردند. آنها از نانوسیالهای آب و اکسید آلومینیم، آب و اکسید تیتانیوم و آب و اکسید مس استفاده کردنـد. نتـایج آنها نشان میدهد که بیشترین افزایش انتقال حرارت مربوط به نانوسیال آب و اکسید مس با ۱۳/۱۵ درصد افزایش برای ۴

مشکلات اصلی در استفاده از روش دو مرحلهای، غلبه بر مشکل

ترى نسبت به مدل تك فاز بهدست مى آيد. آنها همچنين مشاهده کردند که در عدد ریچاردسون پایین تر که اثر جابه جایی اجباری بيشتر از جابهجايي آزاد است، بهبود انتقال حرارت بيشتر است به صورتی که برای کسر حجمی ۱ درصد و Ri = ۰/۵ برابر ۶/۵ درصد و برای Ri = ۵ کمتر از ۴ درصد است. از بررسی های به عمل آمده مشاهده می شود که دقت مدل دو فاز به مراتب بیشتر از تک فاز است. بنابراین لزوم بررسی نحوه پخـش نـانوذرات در یک نانوسیال جهت بررسی تأثیر آن بر نحوه انتقال حرارت احساس می شود. در مقاله حاضر به مدلسازی جریان جابه جایی آشفته آب و اکسید مس در کانال قائم مربعی پرداخته میشود. شبیهسازی جریان، به روش دو فاز (اویلرین - لاگرانژین) و با استفاده از مدل k-@(SST) صورت گرفته است. هدف از تحقیق حاضر بررسی نحوه پخش ذرات در یک جریان جابهجایی آشفته است و اینکه حضور نانوذرات چـه تـ أثیری بـر آشـفتگی جریان می گذارد و به صورت متقابل، آشفتگی جریان چـه تـأثیری بر نحوهٔ پخش ذرات خواهد داشت. به همین منظور در ابتدا تأثیر حضور نانوذرات بر عدد ناسلت و فاکتور اصطکاک بررسی می شود و در ادامه به عواملی که موجب تغییر عدد ناسلت و فاكتور اصطكاك مي شود، پرداخته مي شود. از نتايج اين تحقيق مي توان جهت هدايت نانوذرات با هدف بهدست أوردن حداكثر انتقال حرارت و حداقل افت فشار استفاده کرد.

۲- معادلات حاکم بر جریان نانوسیال

در مدل اویلر – لاگرانژ سیال به صورت پیوسته و نانوذرات به صورت گسسته تحلیل می شوند. به همین منظور معادلات ناویر استوکس برای سیال نوشته شده و اثر حضور ذرات به صورت دو بخش ترموفورتیک و براونی در معادله مومنتوم و معادله انرژی وارد می شود. بنابراین، برای فاز مایع معادلات بقا در حالت جریان پایا به صورت زیر بیان می شود: معادله پیوستگی: (۱)

معادله مومنتم:

حرارتی ثابت بود. در این مطالعه از خواص وابسته به دما استفاده شد. نتایج نشان داد که ذرات ریزتر باعث افزایش بیشتری در عدد ناسلت و لزجت نانوسیال میشوند. نانوسیالات شامل نانوذرات با جنسهای مختلف با هم مقایسه شد. نانوسیال شامل نانوذرات اکسید مس با غلظت ۶ درصد، در مقایسه با آب در یک عدد رينولدز ثابت، ٣۵ درصد افـزايش نشـان مـيدهـد. لطفـي و همکاران [۱۱] انتقال حرارت جابهجایی نانوسیالات را با نگرش های مختلف بهصورت عددی حل و با هم مقایسه کردند. از مدل ترکیبی دو فازی و مدل اویلری و همچنین از حل به روش تک فاز در این مطالعه استفاده و نتایج مقایسه شدند. اثر غلظت نانوذرات بر پارامترهای حرارتی ارزیابی شد. با مقایسهٔ نتایج با کارهای آزمایشگاهی، مشخص شد که مدل ترکیبی، جـوابهـای بهتری در مقایسه با حلهای دیگر ارائه میدهد. نانوسیال مورد استفاده، آب و اکسید آلومینیوم بود. بیانکو و همکاران [۱۲] انتقال حرارت جابهجایی اجباری نانوسیال آب و اکسید آلومینیـوم را در لولهٔ دایرهای با شرایط مرزی شار حرارتی ثابت و دمای سطح ثابت در یک مطالعهٔ عددی بررسی کردند. در این مطالعـه هـم از روش تک فاز و هم از روش دو فاز برای حل استفاده شد. بـرای انجام حل، هم از خواص ثابت و هم از خواص وابسته به دما استفاده شد. بررسیها برای اندازهٔ ذرات ۱۰۰ نانومتری انجام شد. اختلاف بین نتایج حل با دو نگرش مختلف (دو فاز و تـک فـاز) حدود ١١ درصد بود. ضريب انتقال حرارت بـ افزايش غلظت، افزایش مییافت که همراه با افزایش تنش برشی دیوار بود. وقتی از مدلهای خواص وابسته به دما در حل استفاده میشد، بیشترین ضريب انتقال حرارت و كمترين تنش برشي بهدست مي آمـد. بـا افزایش عدد رینولدز ضریب انتقال حرارت، افزایش بیشتری می یافت که آن هم همراه با افزایش در تـنش برشـی بـود. بازدیـدی طهرانی و همکاران [۱۳] انتقال حرارت تک فاز و دو فاز جابهجایی مختلط آرام نانوسیال را در کانال قائم مستطیلی بهصورت عددی بررسی کردند. آنها از نانوسیال آب و اکسید تیتانیوم استفاده کردند و دریافتند که در مدل دو فاز نتایج دقیق

کردند. هندسهٔ مورد استفاده لولهٔ دایرهای با شرط مرزی شار

نيروى ترموفورتيک

نیروی ترموفورتیک در اثر گرادیان دما در فاز پیوسته اتفاق می افتد. سرعت مولکولی بیشتر در اثر دمای بیشتر در یک طرف ذره، تغییر مومنتـوم بیشتری را موجب میشود و در نتیجـه نیرویی در جهت کاهش دما ایجاد میشود.

نتایج اپستین [۱۴] بهترین تطابق را با نتایج آزمایشگاهی برای محدوده گستردهای از عدد نادسن و نسبت ضریب هدایت گرمایی دارد:

$$F_{\rm T} = \frac{-4\pi\mu_{\rm f}^{\rm Y}d_{\rm p}}{\rho_{\rm f}} \times \frac{k_{\rm f}}{{}^{\rm Y}k_{\rm f} + k_{\rm p}} \times \frac{\nabla T}{T} \tag{(7)}$$

نیروی براونی

نیروی دیگری که بـر ذرات ریـز پخـش شـده در سـیال وارد میشود، نیروی براونی است. بـرای ذرات زیـر میکـرون، تـأثیر حرکت براونی در نیروی اضافی قرار میگیـرد. اجـزای نیـروی براونی به وسیله فرایند طیف گاوسی با شدت طیف S_{n,ij} مدل میشود که بر طبق آن [10]:

$$S_{n,ij} = S_{\circ} \delta_{ij} \tag{(f)}$$

$$S_{a} = \frac{\Upsilon \Re c_{B} T}{\pi^{\Upsilon} \rho d_{p}^{\Delta} \left(\frac{\rho_{p}}{\rho}\right)^{\Upsilon} C_{c}}$$
(Δ)

که T دمای مطلق سیال، ט ویسکوزیته سینماتیکی، و k_B ثابت بولتزمن است. بزرگی اجزای نیروی براونی به فرم زیر است که: $F_{b_i} = \varsigma_i \sqrt{\frac{\pi S_*}{\Lambda t}}$

که _q اعداد تصادفی گوس با واریانس مستقل واحـد و متوسـط صفر است. به این ترتیب مقادیر نیروی براونی در هر بازه زمانی ارزیابی میشود. معادله انرژی:

$$\begin{split} \nabla.(\rho_f c_{p,f} v_f T_f) &= \nabla.(k_f \nabla T_f) + V_p Q \qquad (\forall) \\ \forall p \ (v_f c_{p,f} v_f T_f) &= \nabla.(k_f \nabla T_f) + V_p Q \qquad (\forall) \\ \forall p \ (v_f c_{p,f} v_f T_f) &= \nabla.(k_f \nabla T_f) \\ \forall p \ (v_f c_{p,f} v_f T_f) &= \nabla.(k_f \nabla T_f) \\ \forall p \ (v_f c_{p,f} v_f t_{p,f}) &= \nabla.(k_f \nabla T_f) \\ (A) \qquad (A) \qquad (A) \\ \forall p \ (A) \qquad (A) \ (A) \\ \forall p \ (A) \qquad (A) \ (A)$$

که در آل ۱۷۷ از طریق رابطه زیز و مارسان ۲ ۱۱ به صورت زیر محاسبه می شود:

$$Nu = \gamma / \circ + \circ / \rho \operatorname{Re}_{d}^{\gamma \gamma} \operatorname{Pr}^{\gamma \gamma}$$
 (1 •)

با درنظر گرفتن یک حجم کنترل در اطراف ذره و نوشتن قانون بقای انرژی برای ذره، نتیجه میشود که:

$$m_p c_{p,p} \frac{dT_p}{dt} = Q \tag{11}$$

در شــبیهســازی حاضــر، از مــدل آشــفتگی دو معادلــهای SST/k-@ استفاده شده است. معادلات انتقال برای این مدل آشفتگی بهصورت زیر است:

$$\frac{\partial}{\partial t}(\rho k) + \frac{\partial}{\partial x_{i}}(\rho k u_{i}) = \tau_{ij}\frac{\partial u_{i}}{\partial x_{j}} - \beta^{*}\rho\omega k + \frac{\partial}{\partial x_{j}}\left[(\mu + \sigma_{k}\mu_{t})\frac{\partial k}{\partial x_{j}}\right]$$
(17)

$$\begin{split} \frac{\partial}{\partial t}(\rho\omega) + \frac{\partial}{\partial x_{i}}(\rho\omega u_{i}) &= \frac{\gamma}{\nu_{t}}\tau_{ij}\frac{\partial u_{i}}{\partial x_{j}} - \beta\rho\omega^{v} + \\ & \frac{\partial}{\partial x_{j}} \Bigg[(\mu + \sigma_{\omega}\mu_{t})\frac{\partial\omega}{\partial x_{j}} \Bigg] + \\ & \gamma\rho(\nu - F_{\nu})\sigma_{\omega\nu}\frac{\nu}{\omega}\frac{\partial k}{\partial x_{i}}\frac{\partial\omega}{\partial x_{i}} \end{split} \label{eq:phi}$$

 $F_{\gamma} = \tanh \left\{ \left[Min \left[Max \left(\frac{\sqrt{k}}{\beta^{*} \omega y}, \frac{\delta \cdot \cdot \nu}{y^{*} \omega} \right), \frac{\tau \sigma_{\omega \gamma} k}{CD_{k\omega} y^{*}} \right] \right]^{r} \right\} (1 \tau) \\ CD_{k\omega} = Max \left[\tau \rho \sigma_{\omega \gamma} \frac{1}{\omega} \frac{\partial k}{\partial x_{j}} \frac{\partial \omega}{\partial x_{j}}, 1 \cdot \frac{-1}{2} \right]$ (14)

ثوابت استفاده شده در روابط بالا مربوط به معادلات @SST/k-در جدول (۱) نشان داده شـده اسـت. مقـادیر σ_k ،β و γ از ثوابت مدل هستند که نحوه محاسبه آنها در مرجع [۱۹] به طور

				-				
α,	α,	β	β _r	β*	σ_{k}	σ_{k}	σ_{ω}	$\sigma_{\omega'}$
۵/۹	•/ * *	٣/۴	۰/۰۸۲۸	• / • ٩	•/٨۵	١	• /۵	۰/۸۵۶

جدول ۱- ضرایب موجود در مدل (SST) جدول ۱- خرایب موجود در مدل

شکل ۱– هندسه مسئله مورد بررسی و شرایط مرزی

کامل ذکر شده است. با توجه به آنکه انتقال حرارت از نوع جابهجایی مختلط است، اثر جابهجایی طبیعی نیز در کنار جابهجایی اجباری لحاظ خواهد شد. بدین منظور پارامتر جابهجایی مختلط بهصورت زیر تعریف می شود:

$$MCP = \frac{Ra_{D_h}^{V_f}}{Re_{D_h}^{V_f} Pr^{V_f}}$$
(19)

این پارامتر بیان کننده اثرات اعداد بدون بعد رینولدز، پرانتـل و رایلـی است و نشاندهنده مکانیزم انتقال حرارت جابهجایی مختلط است.

هر اندازه که اثر مکانیزم جابهجایی طبیعی در جریان بیشتر شود، عدد رایلی نیز افزایش یافته و مقدار ایس پارامتر بیشتر می شود. بجان [۱۷] نشان داده است برای زمانی که پارامتر جابهجایی مختلط از درجه واحد است، هر دو مکانیزم جابهجایی طبیعی و اجباری حائز اهمیت خواهند بود، اما برای مقادیر خیلی کوچکتر از یک، جابهجایی اجباری و برای مقادیر خیلی بزرگتر از یک، جابهجایی طبیعی مکانیزم اصلی انتقال حرارت خواهد بود.

۳- هندسه جریان و شرایط مرزی

جهت شبیه سازی جریان نانوسیال آب و اکسید مس کانالی قائم با سطح مقطع مربعی به ضلع ۱ سانتی متر و طول ۶۰ سانتی متر درنظر گرفته شده است. در ورودی کانال شرایط مرزی سرعت و دمای ثابت و کسر حجمی معلوم نانوذره اکسید مس درنظر گرفته می شود و در دیواره ها نیز شرط مرزی عدم لغزش و شار حرارتی ثابت درنظر گرفته می شود. در خروجی کانال نیز شرط مرزی فشار خروجی اعمال شده است. شکل (۱) شمایی از هندسه درنظر گرفته شده و شرایط مرزی اعمال شده را نشان می دهد. نانوذرات اکسید مس به صورت کروی درنظر گرفته می شود. قطر همه نانوذرات ثابت و برابر با ۴۰ نانومتر درنظر گرفته می شود. این نانوذرات از صفحه ورودی به طور یکنواخت به جریان سیال به صورت پایا تزریق می شوند. همچنین شرایط مرزی دیواره ها برای نانوذرها از نوع می شوند. همچنین شرایط مرزی دیواره می شود.

۴- تحلیل عددی

برای گسستهسازی معادلات غیرخطی بیان شده از روش حجم کنترل استفاده شده است. برای تقریب جملات پخش و جابهجایی از طرح بالادستی مرتبه دو و جهت حفظ اثر متقابل میدانهای سرعت و فشار از روش سیمپل (SIMPLE) استفاده شده است. شبکه حل در تمامی جهات بهصورت غیریکنواخت تنظیم شده است. با توجه به ماهیت تکرار روش حل، از معیار همگرایی زیر استفاده شده است:

 $\left|\psi^{n}-\psi^{n-1}\right|\leq 1\,e^{-9} \tag{1V}$

که n شــماره تکـرار و ψ نماینــده متغییرهـای وابســته (u,v,w,T) در معادلات غیرخطی جریان اسـت. بـهمنظـور حصول اطمینان از عدم وابستگی نتایج به شبکه حل عـددی، شبکهای مختلفی درنظر گرفته شده است. وابسته نبودن نتایج

روش های عددی در مهندسی، سال ۳۶، شمارهٔ ۲، زمستان ۱۳۹۶

تعداد سلول محاسباتي	تعداد سلول محاسباتي	فاصله او لبه از دیوار و	عدد ناسلت
در جهت x و z	در جهت y		_
70	۸۰ ۰	۰/۰۰۰۲۵	346/1
۵۶	Λ۰ ۰	۰/۰۰۰۲۵	377/80
۵۸	Λ۰ ۰	۰/۰۰۰۲۵	79 /88
۵۸	Λ۰ ۰	0/000Y9	TV/31
۶ ۰	٨٠٠	0/000Y9	۲۶/۴۸
57	Λ۰۰	۰/۰۰۰۲۶	26/20
57	Λ۰۰	• / • • • Y	26/13
87	1000	• / • • • Y	7 <i>9</i> /7V
99	١٠٠٠	• / • • • Y	26/26

جدول ۲- شبکهبندی حل عددی و فاصله اولین گره محاسباتی از دیواره

جدول ۳– شبکهبندی حل عددی و فاصله اولین گره محاسباتی از دیواره

تعداد سلول محاسباتي	فاحلها المانية	فاكت ام ماكاك
در جهت y	فاصلله أوليه أر ديواره	فاللور اصطكاك
∧ ۰ ۰	۰/۰۰۰۲۵	۰/۰۱۰۸۹
٨٥٥	٥/٠٠٠٢۵	•/•\•VA
٨٥٥	۰/۰۰۰۲۵	0/0 \ 049
٨٥٥	0/000YS	۵/۰۱۰۳۵
٨٥٥	۰/۰۰۰۲۶	0/010YV
٨٥٥	۰/۰۰۰۲۶	۰/۰۱۰۳
٨٥٥	0 / 0 0 0 Y	•/• \ • Y
1000	0/00Y	•/•\•YA
١٠٠٠	• / • • • Y	•/• \ •٣١
	تعداد سلول محاسباتی در جهت y ۸۰۰ ۸۰۰ ۸۰۰ ۸۰۰ ۸۰۰ ۱۰۰۰	نفاصله اوليه از ديواره تعداد سلول محاسباتي ٤ فاصله اوليه از ديواره در جهت y ٨٠٠ ٢٥ ٨٠٠ ٢٤ ٨٠٥ ٥/٥٠٠٢٩ ٨٠٥ ٥/٥٠٠٢٩ ٨٠٥ ٥/٥٠٠٢ ١٠٠٠ ٥/٥٠٠٢

پایین قرار می گیرد، اولین گره محاسباتی باید در زیر لایه آرام قرار بگیرد و از استفاده از توابع دیواره اجتناب شود که این امر نیز در شبکهبندی مورد توجه قرار گرفته است. جدولهای (۲) و (۳) استقلال نتایج محاسبه شده با معیار عدد ناسلت، که نماینده پارامتر توزیعی دما است، و همین طور با فاکتور اصطکاک، که نماینده پارامتر توزیعی سرعت و فشار است، را از شبکه محاسباتی نشان میدهد.

۵- اعتبارسنجی
در نخستین گام نتایج بهدست آمده با نتایج آزمایشگاهی مهرجو و

به شبکهبندی موضوع بسیار مهمی است که در صورت عدم برقراری، دلالت بر نادرستی نتایج به دست آمده دارد. نکته مهم در شبکهبندی، نحوه پخش ذرات است. با توجه به آنکه اندازه ذرات بسیار کوچک است، به شبکهبندی بسیار کوچکی نیاز است تا بتوان توزیع ذرات را به درستی تعیین کرد. به همین منظور و پس از بررسی شبکههای گوناگون، شبکهای با اندازه ۶۰ سلول محاسباتی در جهتهای x و z و ۵۰۰ سلول محاسباتی در جهت y به عنوان مبنای محاسبات درنظر گرفته می شود. با توجه به اینکه رژیم جریان آشفته بوده و در عین حال در محدوده اعداد رینولدز

41

۶– نتايج و بحث

نتایج برای محدوده وسیعی از عدد رینولدز و کسرهای حجمی مختلف بهدست آمده است. با توجه به آنکه نحوه توزیع نانوذرات تأثیر مهمی در بهبود انتقال حرارت دارد، در ابتدا تأثیر حضور نانوذرات بر انتقال حرارت و فاکتور اصطکاک بررسی میشود و سپس عواملی که موجب بهبود انتقال میشود، مورد توجه قرار می گیرد. شکل (۳) توزیع عدد ناسلت نانوسیال آب و اکسید مس را در کسرهای حجمی و اعداد رینولدز مختلف نشان می دهد. مطابق شکل افزایش کسر حجمی موجب بهبود انتقال حرارت خواهد شد که این بهبود در اعداد رینولدز بالاتر مشهودتر است. تغییرات فاکتور اصطکاک با افزایش کسر

حجمی نانوذرات اکسید مس در شکل (۴) بررسی شده است. با توجه به شکل مشخص می شود که با افزایش کسر حجمی فاکتور اصطکاک افزایش می یابد که این افزایش در مقابل بهبود انتقال حرارت چشمگیر نیست. سپس عوامل تأثیرگذار بر بهبود انتقال حرارت در طول کانال بررسی می شود. به همین منظور یخش نانوذرات در ناحیه کاملاً توسعه یافته جریان در دو عـدد رینولدز مختلف بررسی شده است. شکلهای (۵) و (۶) توزیع کسر حجمی نانوذرات اکسید مس را در یک مقطع از کانال و در y=۵°cm و در دو عـــدد رینولــدز Re=۵۲۳۰ و Re=۸۲۰۸ نمایش میدهد. با توجه به این دو شکل مشخص می شود که توزیع نانوذرات در سطح مقطع کانال یکنواخت نیست و کسر حجمی نانوذرات در نواحی مرکزی کانال بیشتر از دیوارهها است. در عین حال با افزایش عـدد رینولـدز نفـوذ ذرات به نواحی نزدیک دیـواره افـزایش مـییابـد کـه یکـی از مهم ترین دلایل افزایش انتقال حرارت با افزایش عـدد رینولـدز است. با توجه به معادله مومنتوم، دو مكانيزم ترموفورسيس و حرکت براونی در کنار تأثیر گردابههای آشفتگی بر نحوه یخش نانوذرات اکسید مس تأثیر گذارند. ترموفورسیس در اثر گرادیان دما در سیال اتفاق میافتد. سرعت مولکولی بیشتر در اثر دمای

شکل ۴- تأثیر تغییرات کسر حجمی بر فاکتور اصطکاک در اعداد رینولدز مختلف

شکل ۶- توزیع کسر حجمی نانوذرات اکسید مس در در انتهای کانال (y = 0∘cm) در کسر حجمی متوسط ٪۱/۰=¢ و

 $\operatorname{Re} = \wedge \Upsilon \circ \Lambda$

کانال (y=۵۰cm) در کسر حجمی متوسط ٪/ /۰= ¢ و

Re = ۵۲۳۰

بیشتر در یک طرف ذره، تغییر مومنتوم بیشتری را موجب می شود و در نتیجه نیرویی در جهت کاهش دما ایجاد می شود. به همین دلیل در طول کانال، نانوذرات گرم شده و به دلیل پدیده ترموفورسیس در خلاف جهت گرادیان دما حرکت میکنند. در مقابل، حرکت تصادفی و کاتورهای نانوذرات موجب برخورد آنها با یکدیگر می شود. طبیعتاً هرچه غلظت

نانوذرات در ناحیهای بیشتر باشد، این برخوردها و به دنبال آن نیرویی که این ذرات را از همدیگر دور میکند (نیروی براونی) بیشتر میشود. این نیروی براونی باعث حرکت نانوذرات در خلاف جهت گرادیان غلظت آنها میشود (از غلظت بیشتر به غلظت کمتر). با توجه به آنکه این دو پدیده (ترموفورسیس و حرکت براونی) در خلاف یکدیگر اثر میکنند بنابراین در اینجا

روش های عددی در مهندسی، سال ۳۶، شمارهٔ ۲، زمستان ۱۳۹۶

[Downloaded from intjournals.iut.ac.ir on 2024-07-22]

به معیاری نیاز است که نشان دهد تأثیر کدام یک از نیروهای ترموفورتیک و براونی بیشتر است. N_{BT} ضریب پخش براونی به ترموفورسیس است که بهصورت رابطه (۱۷) تعریف می شود [۱۸]:

$$D_{\mathbf{B}} \sim \delta \circ \cdot \mathbf{d}_{\mathbf{p}}^{\mathsf{T}} \tag{11}$$

در نتیجه با توجه به N_{BT} مشخص می شود که تأثیر کدام یک از نیروهای براونی و ترموفورتیک بیشتر است. چنانچه N_{BT} باشد در آن صورت اثر نیروی ترموفورتیک مهم تر از نیروی براونی بوده و اگر N_{BT} باشد اثر نیروی براونی مهم تر از نیروی ترموفورتیک خواهد بود. در ۵۳۳۰ = Re مقدار N_{BT} بهدست میآید. در ۵۳۰۸ = Re مقدار $N_{BT} = 0.000$ باشد اثر نیروی براونی است، تأثیر نیروی ترموفورتیک بیشتر از نیروی براونی است، در نتیجه توزیع ذرات در نواحی مرکزی کانال بیشتر است. نکته دیگر قابل ذکر، بیشتر بودن کسر حجمی نانوذرات در مرکز کانال در ۸۳۰۸ = Re در مقایسه با ۵۳۳۰ = Re است که به دلیل کمتر بودن ا^NBT و در نتیجه بیشتر بودن اثر ترموفورسیس

در مقایسه با براونی قابل توجیه است. این توزیع غیریکنواخت توضیح میدهد که چرا در عین حال که نانوذرات موجب بهبود ضریب انتقال حرارت و عدد ناسلت میشوند، اما ضریب اصطکاک خیلی دستخوش تغییر نمیشود.

سپس نحوه پخش نانوذرات در ناحیه در حال توسعه بررسی می شود. شکل های (۷) و (۸) توزیع کسر حجمی نانوذرات اکسید مس را در یک مقطع از کانال و در ۲۵cm y = Y مصایش و در دو عدد رینولدز ۵۳۳۰ = Re و ۲۰۸۸ = Re نمایش می دهد. همان طور که از مقایسه شکل ها مشاهده می شود، توزیع نانوذرات در ناحیه ورودی کانال یکنواخت تر است. در این ناخیه به دلیل آنکه هنوز لایه مرزی به طور کامل شکل نگرفته است، نرخ برش سیال اثر کمتری بر پخش نانوذرات دارد که عین حال، اثر نیروی ترموفورتیک در ابتدای کانال کمتر است و انزاین رو مقدار ضریب $R_{\rm H}$ بیشتر است. به همین دلیل در نواحی نزدیک به ورودی، پخش نانوذرات یکنواخت تر است و نواحی نزدیک به ورودی، پخش نانوذرات یکنواخت تر است. نواحی نزدیک به ورودی ای مشاور است. به همین دلیل در نواحی نزدیک به ورودی، پخش نانوذرات یکنواخت تر است. نواحی نزدیک به ورودی محمول (۶) و (۸) در ۲۰۸۸ = Re در مودار شکل (۹) نشان داده شده است. به این منظور توزیع

روشهای عددی در مهندسی، سال ۳۶، شمارهٔ ۲، زمستان ۱۳۹۶

جدول ۴- تغییرات عدد ناسلت در MCP = 0/7 و 0 < 0 < 0 = 0 بر حسب عدد رینولدز

Nu(در شدت آشفتگی۷ درصد)	Nu(در شدت آشفتگی ۵ درصد)	Re
٣٣/٩٨١	٣٣/٨٢	۲۷۳۱
40/24	۴٧/۰۰۸۹	5777
۵٧/۴۹۳	$\Delta V / \circ \Lambda V V$	9V19
87/DV8	87/14°T	٨٢ • ٨

همان طور که از شکل پیداست افزایش کسر حجمی مقدار بیشترین نوسانات سرعت را در ناحیه نزدیک به دیواره افزایش می دهد اما مقدار کمترین نوسانات سرعت آشفتگی در مرکز کانال را کاهش می دهد. بنابراین حضور نانوذرات در ناحیه نزدیک دیواره (که بیشترین میزان تولید آشفتگی وجود دارد)، به افزایش میزان آشفتگی کمک می کند. این افزایش میزان آشفتگی همراه با افزایش کسر حجمی یکی از دلایل مهم برای بهبود بیشتر انتقال حرارت در جریان آشفته نسبت به جریان آرام است. در انتها نیز تأثیر شدت آشفتگی بر عدد ناسلت مورد بررسی قرار می گیرد. جدول (۴) تأثیر تغییر شدت آشفتگی بر عدد ناسلت را در ۲/ه=MCP و ۲۰۰۰ه چه نشان کسر حجمی در برشی عرضی در ۲۰ = z در دو مقطع ابتدای کانال (y=۲۵cm) و انتهای کانال (y=۵۰cm) نشان داده شده است. مجدداً مشاهده می شود که توزیع کسر حجمی نانوذرات در ابتدای کانال یکنواخت تر است. اما در انتهای کانال، تمرکز حضور نانوذرات در مرکز کانال بیشتر است.

با توجه به آنکه اثرات متقابل میان نانوذرات و سیال پایه بهصورت دو راهه درنظرگرفته می شود، حضور نانوذرات نیز بر ویژگی های جریان از جمله نوسانات سرعت آشفتگی تأثیر دارد. تأثیر تغییر کسر حجمی بر نوسانات سرعت آشفتگی در شکل (۱۰) نشان داده شده است. در این شکل تغییرات نوسانات سرعت در خط عرضی که از مرکز کانال می گذرد در Re= ۳۷۳۱

گردابه های جریان و نانو ذرات، حرکت و جنبش نانو ذرات افزایش یافته که این امر موجب انتقال بهتر انرژی میان سیال یایه و نانوذرات می شود و در نتیجه باعث افزایش انتقال حرارت می شود.

۷- نتيجه گيري

در پژوهش حاضر مدلسازی جریان جابهجایی آشفته نانوسیال آب اکسید مس در کانال قائم مربعی انجام گرفته است. شبیه سازی جریان به روش دو فاز اویلر - لاگرانـ ژ صـورت یذیرفتـه است. نحوه یخش نانوذرات در نواحی ورودی و کاملاً توسعه یافته و همچنین اثر کسر حجمی نانو ذرات بر نوسانات سرعت آشفتگی مورد بررسی قرار گرفته است. جمعبندی نتایج حاصل بهصورت زیر است:

۱- در ناحیه کاملاً توسعه یافته توزیع نانوذرات در سطح مقطع کانال یکنواخت نیست و کسر حجمی نانوذرات در نـواحی مرکزی کانال بیشتر از دیـوارهها است. در عـین حـال بـا افزایش عدد رینولدز نفوذ ذرات به نواحی نزدیک دیـواره افزایش می یابد که یکی از مهم ترین دلایل افزایش انتقال حرارت با افزایش عدد رینولدز است.

- ۲- در جريان جابهجايي آشفته نانوسيال آب و اکسيد مس، اثر ترموفورسيس مهمتر از حركت براوني نانوذرات بوده و بنابراین تجمع نانوذرات در نواحی مرکزی کانال بیشتر است.
- ۳- در ناحیه ورودی کانال به دلیل آنکه هنوز لایه مرزی بهطور کامل شکل نگرفته است، نرخ برش سیال اثر کمتری بر پخــش نــانوذرات دارد و بنــابراین توزیــع نـانوذرات يكنو اخت تر است.
- ۴- افزایش کسر حجمی نانو ذرات مقدار بیشترین نوسانات سرعت آشفتگی را در ناحیه نزدیک به دیواره افزایش میدهد. از اینرو حضور نانوذرات در ناحیه نزدیک دیـواره (که بیشترین میزان تولید آشفتگی وجود دارد)، به افزایش میزان آشفتگی کمک میکند. ایـن افـزایش میـزان آشـفتگی همراه با افزایش کسر حجمی یکی از دلایل مهم برای بهبود بیشتر انتقال حرارت در جریان آشفته نسبت به جریان آرام است.
- ۵- با افزایش شدت آشفتگی و تأثیر متقابل گردابههای جریان و نانو ذرات، حرکت و جنبش نانو ذرات افزایش یافته که این امر موجب افزایش انتقال حرارت می شود.

1. mixed convection parameter

- 1. Devendiran, D. K., and Amirtham, V. A., "A Review on Preparation, Characterization, Properties and Applications of Nanofluids, Renewable and Sustainable Energy Reviews, Vol. 60, pp. 21-40, 2016.
- 2. Xuan, Y., and Li, Q., "Heat Transfer Enhancement of Nanofluids", International Journal of Heat and Fluid Flow, Vol. 21, No. 1, pp. 58-64, 2000.
- 3. Yu, W., and Xie, H., "A Review on Nanofluids: Stability Mechanisms, Preparation, and Applications", Journal of Nanomaterials, Vol. 2012, No. 1, 2012.
- 4. Kim, H. J., Bang, I. C., and Onoe, J., "Characteristic Stability of Bare Au-Water Nanofluids Fabricated by Pulsed Laser Ablation in Liquids", Optics and Lasers

- *in Engineering*, vol. 47, No. 5, pp. 532-558, 2009. 5. Esfe, M. H., Saedodin, S., and Mahmoodi, M., "Experimental Studies on the Convective Heat Transfer Performance and Thermophysical Properties of MgO-Water Nanofluid under Turbulent Flow, Experimental Thermal and Fluid Science, Vol. 52, pp. 68-78, 2014.
- 6. Sohel, M., Saidur, R., Sabri, M. F. M., Kamalisarvestani, M., Elias, M., and Ijam, A., "Investigating the Heat Transfer Performance and Thermophysical Properties of Nanofluids in a Micro-Channel, Circular International Communications in Heat and Mass Transfer, Vol. 42, pp. 75-81, 2013.
- 7. Anoop, K., Das, S. K., and Kabelac, S.,

واژەنامە

مراجع

[DOR: 20.1001.1.22287698.1396.36.2.9.8]

"Experimental Convective Heat Transfer Studies in a Turbulent Flow Regime using Alumina-Water Nanofluids", *QScience Connect*, pp. 39, 2014.

- Mehrjou, B., Heris, S. Z., and Mohamadifard, K., "Experimental Study of CuO/Water Nanofluid Turbulent Convective Heat Transfer in Square Cross-Section Duct", *Experimental Heat Transfer*, Vol. 28, No. 3, pp. 282-297, 2015.
- Salman, B., Mohammed, H., and Kherbeet, A. S., "Numerical and Experimental Investigation of Heat Transfer Enhancement in a Microtube using Nanofluids", *International Communications in Heat* and Mass Transfer, Vol. 59, pp. 88-100, 2014.
- Namburu, P. K., Das, D. K., Tanguturi, K. M., and Vajjha, R. S., "Numerical Study of Turbulent Flow and Heat Transfer Characteristics of Nanofluids Considering Variable Properties", *International Journal of Thermal Sciences*, Vol. 48, No. 2, pp. 290-302, 2009.
- 11. Lotfi, R., Saboohi, Y., and Rashidi, A., "Numerical Study of Forced Convective Heat Transfer of Nanofluids: Comparison of Different Approaches", *International Communications in Heat and Mass Transfer*, Vol. 37, No. 1, pp. 74-78, 2010.
- Bianco, V., Chiacchio, F., Manca, O., and Nardini, S., "Numerical Investigation of Nanofluids Forced Convection in Circular Tubes", *Applied Thermal Engineering*, Vol. 29, No. 17, pp. 3632-3642, 2009.

- 13. Bazdidi-Tehrani, F., Sedaghatnejad, M., Ekrami, N., and Vasefi, I., "Single Phase and Two Phase Analysis of Mixed Convection of Nanofluid Flow in Vertical Rectangular Duct under an Asymmetric Thermal Boundary Condition", *Modares Mechanical Engineering*, Vol. 14, No. 13, 2015.
- Epstein, P. S., "Zur Theorie Des Radiometers", Zeitschrift Für Physik, Vol. 54, No. 7-8, pp. 537-563, 1929.
- 15. Li, A., and Ahmadi, G., "Dispersion and Deposition of Spherical Particles from Point Sources in a Turbulent Channel Flow", *Aerosol Science and Technology*, Vol. 16, No. 4, pp. 209-226, 1992.
- Ranz, W. E., and Marshall, W. R., "Evaporation from Drops, Part 1, *Chemical Engineering Progress*, Vol. 48, p. 7, 1952.
- 17. Bejan, A., *Convection Heat Transfer*, 4th ed., John Wiley & Sons, 2013.
- 18. Buongiorno, J., Hu, L.-W., Kim, S. J., Hannink, R., Truong, B., and Forrest, E., "Nanofluids for Enhanced Economics and Safety of Nuclear Reactors: an Evaluation of the Potential Features, Issues, and Research Gaps", *Nuclear Technology*, Vol. 162, No. 1, pp. 80-91, 2008.
- Menter, F. R., "Two-Equation Eddy-Viscosity Turbulence Models for Engineering Applications", *AIAA Journal*, Vol. 32, No. 8, pp. 1598-1605, 1994.